Mridula Garg - Marijana Janjić

Zeleni bindi

Otvori oči, pa po običaju najprije baci pogled na sat na zapešću... Tek je pola sedam. No učas ih čvrsto zaklopi, iščekujući škriput kreveta i glas: „Ustaješ?“ Ali tišina potraja, pa otvori oči i uvidi, sama je u krevetu. Pa da, Rađan je noćas otišao u Delhi. Zaboravila je. Hm, sad nema razloga za žurbu. Udahne, duboko i polako, pa se s izdahom zakotrlja po cijelom krevetu. Dok je ležala na drugom rubu, s rukom preko lica, u ušima joj jače odjekne tika-taka njezina sata. Osmjehne se. Navikla je spavati sa satom na zapešću. Rađan se stalno nervira: „Zašto da ti sat cijelu noć kucka kraj uha. Hajde, skini ga.“ Makne ruku s lica, namjesti jastuk pod trbuh i opruži se, raskriljenih ruku, po cijelome krevetu. Ah, kakav je užitak spavati dokasno. Kad je Rađan kod kuće, već se oko šest, pola sedam sve ustrči. Priprema čaja, doručka, usto i ručka, a u osam Rađan odlazi u ured. Bog zna otkud Rađanu ta loša navika ranog ustajanja. Kako god, ona je danas slobodna. Može što poželi. Stoga opusti tijelo spremna da još malo odrijema.

Već je otkucalo pola devet kad je opet otvorila oči. Skuhala je šalicu čaja, odmaknula zavjesu i provirila kroz prozor. Posvuda izmaglica. Danas će sigurno kišiti, pomisli. Magla joj tako godi. Kad god ne vidi obzor, ponada se da je tamo nešto neprispodobivo, divno. Ah, i ja sam nevjerojatna, pomisli tada s osmijehom, magla mi sliči slobodi, a svjetlost sunca guši me! Padne joj na pamet da bi se nakon čaja mogla u miru okupati u toploj vodi, pa postavi kantu da se napuni. Najednom otvori i hladnu vodu, pusti je da lagano sipi, a ona zapjevuši ghazal. Velikim se ručnikom dobro istrljala i obrisala. Danas se osjeća tako čudesno živa i puna poleta. Obuče plavu kurtu i plavi ćuridar i posegne za plavim bindijem za čelo. Ne znajući ni sama zašto, predomisli se i stavi poveći zeleni bindi. Da je Rađan ovdje, pitao bi: „Plavo i zeleno? Kako se to slaže?“ Motreći svoj odraz u zrcalu, isplazi mu jezik i naruga se: „A kako da se slaže to što se slaže?“ Pa prasne u smijeh.

Otvori ladicu i ugleda srebrne naušnice. Izvadi ih i stavi na uši. Prestala ih je nositi odmah nakon vjenčanja. Lažne su, je l’. A Rađan kaže, prevelike su. Zgrabi staru torbu i izjuri iz sobe. Na verandi

eISSN 1847-7755; doi: 10.15291/sic/1.7.lt.4

mladi sluga s užitkom puši cigaretu, Rađanovu. No, čim je ugleda, sakrije cigaretu dlanom i vrlo ozbiljno upita: „Što da pripremim za jelo?“

„Ništa“, odvrati ona. „Nećemo jesti. Danas si slobodan.“

Nasmijalo ju je mladićevo zabrinuto lice: „Hoću reći, napravi što se tebi jede. Samo ćeš ti jesti. Jedi ako ti se jede. Odmaraj ako ti se odmara.“

Odmakla je niz ulicu, ne brinući se previše zbog toga kamo zapravo ide i što će raditi. Zna samo da neće dopustiti da ovaj dan prođe uludo. No prije bilo kakve odluke, zasipi kiša. Potrči i zaustavi taksi, pa čim uđe, pomisli, sad kad sam već uzela taksi, morala bih reći i kamo.

„Galerija Đahangir“, reče prvo što joj pade na pamet.

U galeriji izložba nekoga suvremenog slikara. Nije baš nešto, ali uživa, zaista. Danas uživa u svemu. Dugo stoji pred jednom slikom. Prati linije svih boja kako jure amo-tamo po slikarskom platnu. Oho, pomisli, pa ovo je potpuno nalik na moju kurtu.

Nasmije se, tako glasno da je neki bradonja, koji je stajao u blizini, pogleda ispod oka. Da to nije kojim slučajem slikar? Jadnik! Slika bi sigurno trebala biti vrlo tragična.

Silom se uozbilji te u prolazu ponizno dobaci bradonji: „Sori.“ Pa odmah izjuri. Vani joj sine da ono možda nije umjetnik, nego kakav biznismen. Samo bi se dva tipa ljudi usudila puštati bradu – umjetnici i bogata vlastela. Vlastele više nema, danas su to biznismeni. Ha, sad će cijeli dan premišljati zašto mu je rekla sori. I možda će gledati kako da to obrne u profit. Nasmije se još slađe.

Baci pogled, kiša je stala, no nebo se i dalje prilično mrgodi. Još će padati, pomisli, i nastavi put.

Uz rub ulice ugleda restoran, pa se sjeti da je poprilično gladna. Tek što uđe, hitro naruči: „Tanjur vrelih popečaka od krumpira i sladoled. Zajedno.“

„Zajedno?“ začudi se konobar.

„Da, zajedno. Imate li što protiv?“

„Ne, ne. Evo, stiže.“

Jako joj godi jesti vruću i hladnu hranu zajedno. Kažu, kvari zube. Danas sve ide tako brzo. Da je Rađan ovdje, prvo bi sjeli na najbolja mjesta, u miru pregledali jelovnik te bi tek nakon dosta promišljanja došli do narudžbe. Vani joj, nakon jela, pade na pamet da bi mogla u jedno od obližnjih kina. Imala je sreće, pronašla je staru komediju na engleskom. S Dannyjem Kayeom. Rađan se stalno pita: „Nemam pojma kako ti se Danny Kaye može sviđati. Meni njegove djetinjarije uopće nisu smiješne.“ Ali njoj jesu, jako su joj smiješne, a katkad se smije jer se već smije… A nekad se, na primjer danas, smije bez posebna razloga.

Danas je u kinu grohotala još jače nego inače. U mraku se nije naziralo lice čovjeka u sjedalu do njezina, no vrlo se dobro čuo njegov hihot. Zamijetila je da se uvijek nasmije prije nje. A onda ih je osobit glumčev prikaz bespomoćnosti toliko nasmijao da su im se ruke sudarile. Pogledali su se, spremni da se ispričaju, ali umjesto isprike zaorio se novi val smijeha.

I to je bilo to. Čim bi ih nešto ponukalo na smijeh, spontano bi se pogledali i zajedno zahihotali.

Na koncu zabave, kad su zajedno izišli, vidjela je da je poprilično mračno, iako je tek pola pet. Nebo je bilo tako nabreklo da se činilo kao da će svaki čas kiša.

„Kakav divan dan“, reče svomu susjedu.

„Divan?“ iznenadi se on pomalo. „Ili bezbojan?“

„Da, kakav divan, divan bezbojan dan.“

On se osmjehne. „Shvaćam. Sunce je uvijek tu.“

„A magla samo ponekad. Danas prvi put nakon osam mjeseci.“

„Sad će, dakle, monsuni?“

„Da, danas će dobrano padati“, potvrdi pa doda iznenada, „Jeste li za kavu?“

„Naravno.“

Zasipila je kišica, pa su oboje utrčali u restoran ispred kina. Protrese kosu i upita ga: „A gdje vam je kišobran?“

„Kišobran?“

„Pa da, vi stranci uvijek nosite kišobran, zar ne?“

Grohotom se nasmijao pa sa smiješkom dodao: „U Engleskoj.“

Naruče kavu pa se oboje zadube u misli gledajući u tamu oceana pred sobom.

Njegov je glas nenadano prene: „O čemu razmišljate? Platio bih da saznam.“

„Slobodno“, odvrati uz osmijeh.

Silno se uozbiljio, posegnuo u džep i pružio joj novčić. Ona ga stegne u šaci.

„Ali morate biti iskreni.“

„Razmišljala sam, da slučajno skočim u more, koliko bih daleko uspjela otplivati, sama. A vi? O čemu ste vi razmišljali? Ali neću vam platiti.“ I stegne šaku još jače, kao da je u njoj dar kakva bliska prijatelja.

„Nećete se naljutiti?“ upita.

„Ne“, odvrati i osjeti kako joj srce tone. Sad će, evo, krenuti ona izlizana udvaranja.

„Pitam se, ako kiša pojača, koliko će me koštati taksi odavde do Vorlija.“

Na to se glasno nasmije, ne od muke, nego od silna zadovoljstva. „Ako i mene usput odbacite, samo pola cijene“, reče.

„Odlično.“ Nije ju ni pitao gdje živi.

Činilo joj se kao da prvi put sjedi pokraj čovjeka koji je ne pita je li udana i čime joj se muž bavi.

„Kako su divne kapljice kiše dok padaju po oceanu.“

„Da.“

Na to oboje kratko zašute.

„Pod pramcem, dok brod plovi Tihim oceanom, voda se brazda i sja poput srebra“, reče gost.

„Zašto?“

„Možda zbog fosfora. Niste nikada vidjeli takvo što?“

„Ne.“

„Provjerite kad vam se ukaže prilika.“

„Puno putujete?“ upita ga pomalo ljubomorno.

„Puno“, smiješio se dok se prisjećao.

„I gdje vam je bilo najljepše?“

„Ondje gdje sam u tom trenu bio“, neodlučno se osmjehnuo, ne znajući razumije li što joj želi reći. No, i ona se nasmiješila, potvrdno kimnuvši.

Shvati da je kava gotova i da konobar već pristiže s računom. Kiša kao da lagano staje, a magla postaje sve rjeđom. Ne, neće pljuštati. Lažan predznak. Ništa, nestat će magle, a ono žarko svijetlo sunce opet će se pomoliti.

Račun stiže, ona ga uze i doda: „Ja sam vas pozvala.“

Gost joj nije proturječio. Hvala Bogu… Hvala Bogu, pomisli, jer, sve bi se raspalo da sad kao prosječan čovjek inzistira da podijele račun.

Nisu ni sjeli u taksi, a već su stigli do kuće. Izlazeći, posegne za novcem, ali on je zaustavi: „Pustite.“

„Zašto?“ čelo joj se namršti.

„Današnji mi je dan vrlo dragocjen.“

„Kako to?“

„Nikada dosad nisam vidio ženu sa zelenim bindijem“, nježno doda.

I dok je ona oklijevala, taksi krene. Još trenutak-dva i izgubi joj se iz vida.

Nepoznati pojmovi

bindi – ukras koji udane žene nose na čelu; tradicionalno se na čelo i u razdjeljak nanosio crveni prah, no danas mnoge žene kupuju i nose samoljepljive točkice u različitim bojama i oblicima

ćuridar – hlače koje su od koljena naniže vrlo uske; taj je dio hlača duži nego na drugim modelima i nabire se kao ukras na nozi

Đahangir – galerija u starom centralnom dijelu Bombaja

ghazal – vrsta pjesničke forme koju se na potkontinentu povezuje s urdskim jezikom i filmskom industrijom

kurta – odjevni predmet za gornji dio tijela, sličan košulji, a nose ga i muškarci i žene; dolazi u nekoliko dužina, do sredine bedra, do koljena ili sredine potkoljenice

Vorli – četvrt u Bombaju

Bilješka uz prijevod

Četrdeset godina stvaranja Mridulu Garg čini nezaobilaznom autoricom u pregledu hindske književnosti koja je pak tek jedna od mnogih na Indijskom potkontinentu uz bok engleskoj, bengalskoj, tamilskoj i inima. Četrdeset je to godina štrikanja i vezenja tekstova, ostanemo li u „ženskome" ključu i gledamo Mridulu kao jednu od autorica ženskoga pisma u hindskoj književnosti. No, kako sama autorica ističe, biti žena tek je dio njezina identiteta. Sama svoje pisanje doživljava prije svega kao disidentsko ustrajavanje u kreiranju alternativnih svjetova i prostora za propitkivanje stvarnosti, dogmi i jednoobraznosti koje nam katkad stvarnost i društvo žele nametnuti kao jedine ispravne. U tekstovima Mridule Garg može se naići na mnogu rečenicu u kojoj se suptilno, gotovo pa neprimjetno propituje istinitost i lažnost ove ili one predrasude ili kakva općega mjesta. Otkuda dolaze, pita tako lik dječaka Ađaja majku u jednoj priči, misleći na ljude koji su se nakon vijesti o umorstvu Indire Gandhi okrenuli protiv svojih susjeda i sugrađana Sikha u općoj odmazdi. Otkuda dolaze, pita i sama autorica čitatelja, otkuda dolaze nezadovoljstvo, bratoubojstvo, nerazumijevanje, korupcija, nasilnost i grubost u međuljudskim odnosima, tražeći od čitatelja da se ne zavarava idejom uljuljkana bivanja u svijetu. Kako autorica sama veli, moć je književnoga teksta velika, „pišem da potaknem ljude na empatiju i vježbanje svjesnih odabira. ... Štogod velim u tekstu, ujedno i poričem jer toliko je mogućnosti, znanih i neznanih, iskušanih, stvarnih ili imaginarnih" (razgovor s prevoditeljicom).

Da nije uvijek lako u društvu naići na odobravanje takvim činom, pokazuju primjeri njezinih suvremenika intelektualaca koji su zbog svoje pisane riječi završili u zatvoru ili bili ubijeni (M. M. Kalburgi, G. Pansare, pjesnici Pash i Varavara Rao), ali isto tako i sama Mridula, koja je 1980. bila optužena za opscenost u romanu Ćittakobra (1979).

U njezinim tekstovima nema međutim suvišnih riječi. Svaka je odmjerena, svedena na minimum potreban da otkrije čitatelju važnu informaciju o liku i njegovu unutrašnjem svijetu. Da je uvijek lako prevoditi takve rečenice, nije, kao ni tražiti i birati u vlastitom jeziku što bi točno odgovaralo situaciji, emociji, aluziji za koju bi se čitatelj trebao uhvatiti i dalje istraživati, pitati se ponajprije što je još moglo biti, što zapravo likove nagoni da katkad biraju izloženost društvenoj osudi i opasnost neutabanih staza katkad i pod cijenu života. Da bi se ulovile poruke Mridule Garg, treba čitati tekst povećalom, razmišljati o svakoj riječi i mogućim poveznicama. I pročitati ga nekoliko puta.

Tako je i s pričom „Zeleni bindi“, naoko posve običnom, svakodnevnom, u kojoj bezimena žena nakon dobro prospavane noći odlazi na izložbu u galeriju, pa u kino i nakon toga na kavu. No ovaj posve običan dan, u kojemu se magla i kiša pojavljuju kao simboli, a priroda i žene su za ovu autoricu u svezi koja se ogleda u ekofeminističkom pristupu tekstu (Castaing, Anne. „Gender Trouble in the New Hindi Novel.“ Oriental Archive 81, 2013), nije nimalo svakidašnji. Ova će priča uskoro ugledati svjetlo dana i u antologiji posvećenoj suvremenoj indijskoj kratkoj priči i poeziji na hindskome i engleskome jeziku koja će čitateljima pružiti uvid u bogatstvo temā i izričajā Mridule Garg i drugih suvremenih indijskih autora i autorica.

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License